

L'avaluació de polítiques públiques:

característiques i metodologia

Mónica Méndez Lago

P03/12005/00129

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Definició d'avaluació: en què consisteix avaluar les polítiques públiques?	7
2. Tipus d'avaluació	10
3. Fases i metodologia de l'avaluació	14
4. Avaluació, objectivitat i política	25
Resum	27
Exercicis d'avaluació	29
Bibliografia	29

Introducció

L'avaluació és un aspecte fonamental a l'hora d'entendre les polítiques públiques, tant des de la perspectiva acadèmica d'aquells que les estudien i analitzen com des de la perspectiva dels actors que les dissenyen i executen. En aquest mòdul, s'examinarà el procés d'avaluació de les polítiques públiques. Concretament es pretén:

- Definir el procés d'avaluació, i també reflexionar sobre la importància que s'ha donat a aquesta fase dins el procés d'elaboració de polítiques públiques: què és i en què consisteix avaluar una política pública o un programa d'intervenció social?
- Identificar diferents tipus d'avaluació d'acord amb diversos criteris (aspectes que s'avaluen de les polítiques i programes).
- Examinar les diverses maneres de dur a terme l'avaluació d'una política i la metodologia emprada.

El mòdul està estructurat seguint aquests tres punts, de manera que, en un primer apartat, s'aporten diverses definicions del procés d'avaluació, i també una breu anàlisi de la importància que ha adquirit aquest tipus de processos en el disseny i execució de polítiques. En un segon apartat, es revisen els diversos aspectes d'una política que poden ser avaluats, i que, per tant, donen lloc a diferents tipus d'avaluació. Finalment, en el tercer apartat del mòdul es revisen diverses opcions metodològiques per a fer l'avaluació d'una política o un programa d'actuació pública.

Objectius

- 1.** Entendre el concepte d'avaluació, els diversos tipus que se'n poden distingir i saber explicar les diferències entre aquests tipus.
- 2.** Adquirir uns coneixements aplicats sobre els diversos passos metodològics que se segueixen en un procés d'avaluació.
- 3.** Ser capaç de dissenyar indicadors d'avaluació.
- 4.** Entendre i explicar els problemes polítics i els problemes metodològics que plantegen els processos d'avaluació.

1. Definició d'avaluació: en què consisteix avaluar les polítiques públiques?

L'avaluació és un procés mitjançant el qual es valora la mesura en què una política o programa d'actuació pública ha aconseguit els objectius que tenia previst d'assolir. L'avaluació, definida des d'una perspectiva restringida, fa referència fonamentalment al fet d'analitzar els resultats i impactes d'un programa o política pública. Des d'una perspectiva més àmplia, podem avaluar no solament els resultats o impactes d'una política o programa d'actuació pública, sinó totes les seves fases.

Així, podem avaluar la manera en què s'ha dissenyat el programa, la manera en què s'ha implementat, donant lloc a una avaluació del procés, més que no pas dels resultats. Sobre aquest punt tornarem en l'epígraf següent quan es revisin els diversos tipus d'avaluació depenent de l'aspecte de les polítiques sobre el qual centren la seva atenció.

Aquestes dues concepcions –una de més delimitada als objectius concrets de les polítiques i programes, i una altra de més àmplia– són presents en les definicions del procés d'avaluació següents:

Definicions del procés d'avaluació

"L'avaluació de les polítiques públiques consisteix en l'examen objectiu, sistemàtic i empíric dels efectes de polítiques i programes públics en termes dels seus objectius." (Dye, 1992).

"L'aplicació sistemàtica de procediments d'investigació social per valorar la conceptualització i disseny, implementació i utilitat dels programes d'intervenció social." (Rossi i Freeman, 1985, citat a Ballart, 1992, pàg. 73).

"Avaluar és emetre judicis de valor, adjudicar valor o mèrit a un programa/intervenció, basant-se en informació empírica recollida sistemàticament i rigorosament." (Alvira, 1991, pàg. 11).

D'aquestes definicions, cal destacar:

- La identificació de diversos aspectes que es poden avaluar, des del disseny i planificació, fins als efectes de la política pública, passant per l'anàlisi de la seva implementació.
- L'èmfasi en l'aplicació de mètodes i procediments propis de les ciències socials en els processos d'avaluació per a garantir-ne el rigor i imparcialitat.
- Els judicis de valor són presents en tot procés d'avaluació. Això ens remet a l'existència de criteris de valor i a la necessitat de determinar quins són i qui estableix en cada procés d'avaluació aquests criteris.

La finalitat d'avaluar és diversa. S'avalua per a:

- Determinar l'èxit d'una política/programa.
- Identificar si l'adequació de mitjans a finalitats ha estat correcta.
- Inferir a partir de les conclusions assolides ensenyaments útils per al disseny de futurs programes/polítiques.

A més, l'avaluació no solament pot intentar esbrinar el grau de consecució dels objectius previstos i l'impacte d'aquests en la societat, sinó que també pot pretendre analitzar les causes que els objectius assolits hagin estat els trobats i no uns altres. Ens situem així en un tipus d'avaluació molt semblant en els seus propòsits a la investigació social, ja que pretén d'identificar les condicions que faciliten la consecució d'un tipus de resultats determinats. Aquestes condicions no solament fan referència al tipus de programes i polítiques, sinó també al context en què aquestes es desenvolupen i en què intenten intervenir.

La idea d'avaluar està relacionada amb una concepció racional de les polítiques, en la mesura que reflecteix la preocupació per mesurar els seus resultats i, en molts casos, de relacionar-los amb els recursos i mitjans utilitzats per a assolir-los.

Com a mínim, la previsió d'un procés d'avaluació indica que hi ha una inquietud per identificar els efectes de les mesures contingudes en aquestes polítiques, que poden ser complementats per la intenció de fer servir aquesta informació per a millorar en el disseny i implementació de futures polítiques i programes.

La pràctica d'avaluar programes i polítiques està associada a l'increment d'actuacions d'intervenció social durant els anys seixanta en les democràcies occidentals avançades, fonamentalment als Estats Units i el Canadà, i també a la creixent racionalització en el procés de presa de decisions i funcionament de les administracions públiques.

El creixement de programes d'intervenció en àrees com ara la salut, l'educació en general, el benestar social, generaven la necessitat de conèixer si aquestes polítiques donaven el resultat esperat, els costos que representaven, i també l'impacte que tenien en la societat. D'altra banda, la creixent disponibilitat de dades estadístiques d'organismes nacionals i internacionals va anar fent més fàcil l'objectiu d'avaluar les polítiques i programes d'actuació dels diversos governs.

En tot cas, malgrat el fet que la pràctica d'avaluar les polítiques públiques s'ha estès a bona part dels sistemes polítics democràtics occidentals, hi ha grans va-

Lectura complementària

Ballart (1992) desenvolupa més detalladament el naixement i generalització de l'avaluació de les polítiques públiques.

Informe d'avaluació

Coleman i el seu equip van fer el 1966 un dels primers informes d'avaluació al qual es va aplicar la metodologia i la lògica d'investigació pròpies de les ciències socials per a analitzar l'impacte d'una política educativa en la igualtat d'oportunitats respecte a l'educació.

riacions pel que fa al grau d'institucionalització d'aquesta pràctica tant entre països com dins el mateix país i hi ha diferències en l'enfocament des del qual es porta a terme l'avaluació. De vegades, l'avaluació es fa des d'una perspectiva merament econòmica, mentre que, d'altres, es porta a terme amb una visió més àmplia.

En aquest sentit, com assenyala Ballart*, resulta important distingir entre el concepte d'avaluació de programes/polítiques i el d'inspecció o control administratiu.

* Ballart (1992, pàg. 75).

La inspecció administrativa no identifica l'adequació de mitjans a finalitats perseguides, sinó que se centra a comprovar que en el disseny i execució d'una política s'hagi respectat la normativa vigent, i també a vigilar que els recursos assignats a una política hagin estat utilitzats d'una manera correcta.

La proposta de sistematitzar i institucionalitzar l'avaluació no sempre va ser impulsada des de sectors que afavorien la intervenció de l'Estat en àmbits com ara la sanitat o el benestar social, per mitjà de polítiques i programes, sinó també pels seus detractors. Evidentment, cada sector esperava resultats diversos dels processos d'avaluació: mentre que els partidaris d'aquest tipus d'intervenció esperaven reforçar els seus arguments a partir d'una avalució positiva d'aquest tipus d'intervenció, els detractors buscaven trobar arguments per criticar-los i evitar-ne la consolidació. En tot cas, la idea que ens interessa és que tant per als partidaris com per als detractors, l'avaluació era una eina útil en la qual basar les seves demandes. Per a ser considerada útil per tots dos sectors, resultava fonamental la qüestió de l'objectivitat i imparcialitat en el procés d'avaluació.

2. Tipus d'avaluació

Hi ha diversos tipus d'avaluació, depenent dels criteris que s'utilitzin per a la seva elaboració. La tipologia més utilitzada pren com a criteri el moment en què es fa l'avaluació i els objectius que persegueix. D'acord amb aquests criteris, podem distingir dos tipus:

1) **L'avaluació sumativa (*summative evaluation*)**, depenent de **resultats**, que es fa generalment una vegada conclou la implementació del programa/política pública. L'atenció es dirigeix a avaluar en quina mesura els objectius es transformen en resultats concrets (*outputs*) i en l'impacte d'aquests en la societat (*outcomes*).

2) **L'avaluació formativa (*formative evaluation*)**, depenent del **procés** que inclou la valoració de les diverses fases de desenvolupament d'una política (disseny, implementació, etc.), i que generalment es fa mentre aquesta es porta a la pràctica.

La finalitat i els aspectes de les polítiques en què els dos tipus d'avaluació centren la seva atenció són diferents. Mentre que l'avaluació *sumativa* valora els resultats d'un programa una vegada realitzat, generalment amb la intenció de decidir si mantenir-lo, amb modificacions o sense, o suprimir-lo, l'avaluació formativa es desenvolupa mentre el programa o política es porta a terme, amb la intenció d'analitzar la mesura en què aquest programa s'està implementant i les condicions que faciliten una posada en pràctica satisfactòria dels seus continguts. Rossi i Freeman (1985) distingeixen tres punts d'interès de l'avaluació formativa:

- 1) El grau de cobertura d'un programa o política, és a dir, la mesura en què arriba a la població apropiada.
- 2) Si els continguts i activitats que es desenvolupen són consistents amb els inicialment especificats.
- 3) Els recursos que són utilitzats en el desenvolupament de la implementació.

Com assenyala el quadre resum que hi ha a continuació, els destinataris de l'avaluació formativa acostumen a ser gestors i executors de les polítiques, interessats a conèixer la manera en què es porta a terme, i també possibles problemes que puguin impedir la consecució dels objectius previstos, mentre que la sumativa resulta de més interès per als polítics o alts càrrecs que prenen decisions sobre futures polítiques.

Per a fer-la, l'avaluació formativa requereix una interacció entre les persones a càrrec de la implementació de la política en qüestió i l'avaluador, que general-

ment obté la informació a partir de la qual portar a terme l'avaluació mitjançant entrevistes amb aquest personal i mitjançant l'observació de diversos aspectes de la seva feina. En canvi, en l'avaluació sumativa, l'avaluador acostuma a tenir una posició independent, fins i tot pot no interactuar de cap manera amb les persones que han estat a càrrec de l'elaboració i implementació de la política. Aquest seria el cas de les avaluacions que se cenyeixen més estrictament a l'anàlisi dels resultats i efectes d'una política.

En l'avaluació formativa, la recerca d'informació es desenvolupa d'una manera contínua, a mesura que es posen en pràctica les polítiques objecte d'avaluació, mentre que en la sumativa, les dades es demanen en un moment concret, generalment després de l'acabament del programa/política. Tot i que tots dos tipus d'avaluació poden utilitzar dades quantitatives i qualitatives, generalment en l'avaluació formativa predominen aquests últims, atesa la dificultat per a quantificar alguns aspectes de la implementació dels programes. També hi ha algunes diferències respecte al format en què es plasma l'avaluació: mentre que és habitual que l'avaluació dels resultats i impacte d'un programa (sumativa) es reflecteixi en informes escrits, en el cas de la informació formativa és freqüent que es comuniquin els resultats de l'avaluació mitjançant reunions formals o informals amb els diversos equips encarregats de l'execució i implementació d'una política i no solament per mitjà d'informes escrits.

Finalment, en el quadre s'emfasitza la importància del rigor científic i la imparcialitat a l'hora d'avaluar els resultats i impactes d'una política. Tot i que aquests valors també són importants per a fer una avaluació de la implementació d'una política, en aquest cas es valora més el coneixement i familiaritat amb els diversos aspectes d'una política/programa, i també la relació de l'avaluador amb els diversos equips encarregats d'executar-la.

Resum de les característiques de l'avaluació formativa i de l'avaluació sumativa		
	Formativa	Sumativa
Destinatari principals	Gestors Executors de programes/polítiques	Polítics i alts càrrecs (<i>policymakers</i>)
Tipus d'informació que se subratlla en l'avaluació	Informació sobre els objectius Dades sobre la implementació, participació d'actors en aquesta i problemes trobats	Resum de les característiques de la implementació Dades sobre els resultats i impacte de la política
Paper de l'avaluador	Interactiu amb els gestors i persones a càrrec de la implementació	Independent
Metodologia	Qualitativa i quantitativa (cert predomini de la primera)	Quantitativa i qualitativa
Freqüència de la recollida d'informació	Contínua	Puntual
Format de l'avaluació	Informes i reunions informals amb diversos participants en la implementació	Informes
Requisits de credibilitat en l'avaluació	Coneixement del programa Relacions amb els gestors i implementadors	Rigor científic Imparcialitat

Hi ha altres propostes per a identificar tipus d'avaluació. Ballart (1992) proposa la classificació següent, d'acord amb la fase o l'aspecte d'una política en la qual se centra l'avaluació. En el fons, no és una tipologia diferent de la que distingeix entre procés i resultat, simplement identifica diverses fases dins l'avaluació del procés que van des de la conceptualització fins a la implementació de la política.

1) **Avaluació de la conceptualització/disseny**, que comporta analitzar la manera en què una política o un programa concret ha estat concebut, els objectius que s'han marcat i els instruments que s'han dissenyat per a portar-lo a terme. Es tenen en compte les necessitats de la població a les quals va dirigida el programa o política en qüestió, i també les mesures i activitats de les quals es compon aquest programa, i els recursos destinats a aquest.

2) **Avaluació de la implementació**. S'hi inclou l'avaluació de dos aspectes fonamentals, la manera en què una política o programa es porta a terme, i també la seva cobertura, és a dir, si inclou la població o àrea geogràfica a la qual estava destinada.

3) **Avaluació de l'eficàcia o impacte**. S'inclouen en aquesta avalució tant la valoració dels productes, dels resultats d'un programa (*outputs*), com el seu impacte a la societat. L'anàlisi dels resultats fa referència als productes directes de la política o programa dut a terme. Per exemple, en política educativa un *output* podria consistir en un increment del nombre de places d'ensenyament secundari, o en política sanitària, en el nombre de llits d'hospital disponibles.

Els *outcomes* o impactes d'una política són les conseqüències intencionades o no intencionades d'un pla d'acció governamental deliberat en una determinada societat. Allò que es vol esbrinar mitjançant l'anàlisi dels impactes d'una política és la mesura en què la producció d'una sèrie de resultats (*outputs*) produeix canvis socials, és a dir, es pretenen identificar les transformacions socials associades a la implementació de programes i polítiques públiques*.

* Dye (1972, pàg. 355).

En aquest sentit, s'han de considerar els impactes o conseqüències esperats (buscats) d'una política, però també els inesperats o no intencionats, és a dir, aquells que no estava previst aconseguir. Els efectes inesperats poden ser de naturalesa positiva o negativa, poden ser evitables o inevitables. Per exemple, una campanya per a la promoció de l'ús del casc entre els motoristes pot tenir com a conseqüència imprevista la disminució dels òrgans disponibles per a trasplantaments, atès que la major part d'aquests provenen d'accidents de trànsit. Reprenent un cas sobre la contaminació de les aigües plantejat ja, la implantació d'un impost obligatori a les empreses contaminants, la quantia de les quals dependrà dels nivells de contaminació de les empreses, podria tenir com a conseqüència no desitjada la deslocalització industrial. A les empreses els podria resultar més convenient can-

Sobre aquest cas vegeu l'apartat 2.3. del mòdul 1.

viar l'emplaçament de la indústria a una comunitat autònoma limítrofa amb una legislació mediambiental menys exigent.

4) Avaluació de l'eficiència. Aquest tipus d'avaluació fa referència a la valoració de l'adequació dels mitjans emprats amb les finalitats previstes, és a dir, a una anàlisi dels costos i beneficis obtinguts per mitjà d'un programa o política pública. Els costos i beneficis es poden restringir als de naturalesa econòmica, o plantejar-se una definició més àmplia que inclogui els de natura política, social, i d'altres.

Altres classificacions distingeixen entre avaluació externa, quan l'avaluació és feta per persones alienes a l'organització a càrrec del disseny i implementació de la política, i avaluació interna, quan aquesta es duu a terme dins l'organització gestora del projecte/política*.

* Cohen i Franco (1992, pàg. 112).

Finalment, una altra classificació distingeix entre avaluacions centrades en els objectius marcats en les pròpies polítiques i la mesura en què aquests objectius s'han complert, davant d'una avaluació lliure d'objectius (*goal-free*) que enjudicia les polítiques depenent de les necessitats dels seus destinataris**.

** Scriven (1973).

La dificultat en aquest tipus d'avaluació rau a identificar les necessitats i els actors rellevants per a cada política. En realitat, la proposta de Scriven no era tant fer tot el procés d'avaluació ignorant els objectius fixats en la mateixa política o programa, sinó evitar de cenyir-se únicament i exclusivament a aquests, i tenir en compte la visió d'altres actors afectats per les polítiques. Tornarem sobre aquest punt en l'últim apartat del mòdul quan es presentin les propostes dels defensors de l'anomenada *avaluació pluralista*.

3. Fases i metodologia de l'avaluació

En la revisió de la metodologia no ens centrarem en tots els tipus esmentats, sinó fonamentalment en els dos grans tipus: l'avaluació tradicional, que se centra a analitzar els resultats i impactes d'una política/intervenció*, i l'avaluació que se centra en el procés d'implementació**.

* Avaluació sumativa.
** Avaluació formativa.

1) Avaluació clàssica (objectius-resultats)

L'avaluació clàssica és aquella que es proposa mesurar els efectes d'una política o un programa concret amb relació als objectius que es proposa d'assolir (avaluació sumativa). Les fases que cal seguir per a fer aquest tipus d'avaluació són les següents***:

*** Weiss (1972, pàg. 24).

- a) Familiarització amb el programa/política en qüestió. Identificació dels objectius generals i específics d'un programa/política.
- b) Recerca d'indicadors útils per a "mesurar" el grau de compliment d'aquests objectius.
- c) Provisió d'informació i dades dels indicadors assenyalats.
- d) Anàlisi de les dades per a assolir conclusions respecte al grau de compliment dels objectius.

Vegem-ne, una per una, les diverses fases enumerades.

- a) Familiarització amb el programa/política en qüestió. Identificació dels objectius generals i específics d'un programa/política

Si l'avaluació d'una política o programa es defineix com el grau de consecució d'una sèrie d'objectius que es pretenien assolir, resulta essencial identificar aquests objectius i definir-los d'una manera precisa, ja que constitueixen els elements de judici a l'hora de valorar el grau d'èxit d'aquest programa o política.

La tasca d'identificar els objectius d'una política és complexa. Per començar, sorgeixen dificultats quan ens plantejem els objectius de quins actors cal determinar: els que apareixen com a objectius explícits en la mateixa definició del programa d'intervenció/política pública? Els de les persones que dissenyen

i prenen les decisions respecte al contingut de les polítiques? Els dels grups afectats? Cal considerar només els objectius manifestos o s'han de buscar objectius "ocults"?

A més, és freqüent que els objectius de les polítiques siguin molt generals i abstractes, la qual cosa dificulta l'avaluació quan es volen estudiar els resultats. Exemples d'aquesta generalitat poden ser objectius com ara "millorar la qualitat de l'ensenyament secundari", o "millorar l'assistència sanitària". També és habitual que aquest tipus d'objectius s'acompanyin d'altres de més específics, que són els que acostumen a ser objecte d'avaluació.

Les estratègies per a identificar els objectius, definir-los, i establir una "jerarquia" entre aquests d'acord amb el seu grau d'abstracció varia depenent dels casos. Quan els objectius s'hagin fet explícits en lleis i documents de diversa naturalesa, aquesta serà la nostra principal font d'informació. Fins i tot quan hi hagi objectius "ocults" o "no explícits" que l'avaluació ha de tenir en compte, disposar d'una sèrie d'objectius plasmats en un document resulta un punt de partida fonamental. D'altres vegades, no hi ha aquesta formalització dels objectius i cal que l'avaluador entri en contacte amb els creadors del programa/política per a esbrinar els objectius que es pretenen assolir amb aquest.

Quines fonts es tenen normalment per a identificar els objectius d'un programa, un pla d'actuació o una política?

- **Consulta de documents oficials** en els quals es detalla el programa, pla o política. Pot ser des d'una llei, fins a un pla concret d'una institució o Administració pública.
- **Realització d'entrevistes amb les persones a càrrec del disseny de les polítiques.** Un dels problemes de fer servir únicament les entrevistes amb els actors implicats és que, si aquestes es desenvolupen una vegada hagi finalitzat el pla o programa, la informació que obtinguem pot estar esbiaixada, ja que els entrevistats, intencionadament o conscientment, poden intentar ajustar els objectius inicials als aconseguits finalment. D'aquesta manera, resulta preferible combinar la realització d'entrevistes amb actors clau amb la consulta de documents oficials elaborats en la fase de planificació d'una política o pla.

Els objectius poden fer referència als productes immediats de les polítiques o al seu impacte en la societat (vegeu la distinció feta anteriorment entre *outputs* i *outcomes*). En una política destinada a la promoció dels hàbits de lectura, els objectius específics relatius als productes o resultats de la política podrien ser la millora dels fons bibliogràfics, del coneixement dels serveis que ofereixen

les biblioteques públiques i l'increment del seu ús, mentre que l'impacte perseguit seria aconseguir un increment en l'índex de lectura a la població.

A tall de resum, per a identificar i definir els objectius, de caràcter general o específic, d'una política cal tenir en compte:

- El contingut i la possible multiplicitat d'objectius.
- L'existència d'una jerarquia dels objectius (existència d'objectius i subobjectius lligats als anteriors, etc.).
- La població a la qual va dirigida la política/programa d'actuació.
- El termini de temps en què es preveu d'obtenir resultats/efectes.
- La magnitud dels resultats esperats i l'impacte d'aquests.
- La durada i estabilitat dels efectes.
- La possible existència de conseqüències o impactes no esperats. De vegades, com el seu propi nom indica, aquests efectes de les polítiques no es preveuen en el moment de la seva planificació, però d'altres, tot i que no es defineixin d'una manera tan precisa com els objectius, sí que es tenen en compte impactes potencials no previstos o no buscats.

b) La recerca d'indicadors

Una vegada s'han identificat i definit d'una manera precisa tant els objectius generals com els objectius més específics, resulta necessari operacionalitzar aquests objectius, és a dir, trobar indicadors que ens permetin de mesurar el seu grau de consecució. Operacionalitzar consisteix a especificar una sèrie de procediments o d'operacions que s'han de fer per obtenir un o diversos indicadors empírics de la manifestació d'una propietat o variable en un cas determinat. En resum, operacionalitzar significa establir els passos que cal fer per mesurar els conceptes/les propietats que volem observar.

L'indicador és la unitat que permet de mesurar el grau de consecució d'un objectiu específic d'un programa: les variacions en els valors d'aquells indicadors serviran per a fer aquest mesurament*. Si l'objectiu d'un determinat programa d'actuació pública és incrementar la mobilitat laboral dels treballadors, s'haurà de pensar en maneres de mesurar, observar i, si escau, quantificar, aquest objectiu. En el cas proposat, es pot quantificar el nombre de persones que es desplacen d'una ciutat a una altra per motius laborals i decidir com es pot expressar aquesta dada, de manera que ho puguem comparar al llarg del temps i en diversos espais (països, regions, etc.). Optarem per utilitzar el percentatge de la població activa d'una regió que es desplaça a altres regions per motius

* Cohen i Franco (1992, pàg. 155).

laborals. Si estem interessats en el saldo net de mobilitat laboral, també haurem de tenir en compte el percentatge de població activa de la regió que estiguem estudiant que prové d'altres regions.

Exemples

Objectiu principal i pla d'actuació	Operacionalització: indicadors de resultats i d'impacte
Exemple 1. Campanya per a prevenir embarassos entre adolescents. Objectiu principal: Reduir el nombre d'embarassos entre adolescents. Mesures adoptades: Campanya de promoció d'ús del preservatiu. Posada en marxa de línia telefònica de consulta.	L'objectiu descrit és molt específic, per la qual cosa resulta fàcil obtenir indicadors de resultat i d'impacte: També poden ser indicadors dels resultats del programa: Nombre de consultes als centres de planificació familiar (mesurada en proporció per x habitants). Nombre de trucades als telèfons d'atenció sobre planificació familiar (o proporció per x habitants). Nombre de màquines dispensadores de preservatius (o proporció). Com a indicador de l'impacte del programa: Proporció d'embarassos per cada mil dones entre dotze i divuit anys (o un altre interval d'edat segons es defineixi en cada cas).
Exemple 2. Campanya per a la promoció de la lectura. Mesures proposades: Repartiment de llibres gratuïts a l'autobús municipal. Abaratiment dels impostos dels llibres. Campanya de creació de noves biblioteques i de millora de recursos de les existents.	Indicadors de resultats: Nombre de biblioteques/mil habitants. Distància mitjana de la població a la biblioteca més pròxima. Varietat del fons bibliogràfic i oferta (videoteca, fonoteca, etc.). Indicadors d'impacte: Percentatge de la població que va a les biblioteques (freqüència i tipus d'ús). Percentatge de la població que ha llegit un llibre l'últim mes.

Els indicadors han de tenir validesa i fiabilitat. La validesa és el grau en què els nostres indicadors reflecteixen els conceptes que volem mesurar. Interrogar-nos sobre la validesa d'un indicador significa preguntar-nos si en realitat estem mesurant el que pensem mesurar quan el fem servir. Tenir un aparell de televisió als anys seixanta podia ser un indicador de benestar econòmic d'una família, mentre que actualment no seria un indicador adequat per a mesurar aquest concepte. Mai no podrem aconseguir una validesa completa perquè en operacionalitzar els conceptes d'alguna manera també els empobrim.

La fiabilitat mesura fins a quin punt un indicador o instrument de mesurament proporciona els mateixos resultats si es repeteix la seva aplicació en diverses ocasions. Per tant, la fiabilitat mesura el grau en què els valors que presenta una variable que hem mesurat es corresponen amb els valors reals d'aquesta variable. Per exemple, podem mesurar la temperatura amb un termòmetre o traient la mà per la finestra. Evidentment, el termòmetre aconsegueix una fiabilitat més gran a l'hora de mesurar la temperatura que no pas la mà.

c) Els tipus i fonts de dades

La informació que cal per a avaluar el grau de compliment d'uns objectius pot estar disponible o haver "de ser generada" per l'avaluador. Quan es fa servir

informació ja disponible, es parla de **dades secundàries**, mentre que quan l'avaluador genera la informació, es tracta de **dades primàries**.

Definicions de dades primàries i secundàries

Les **dades primàries** són aquelles que obtenim directament per mitjà de diversos procediments, i no han estat elaborades ni analitzades prèviament per altres persones o institucions. A l'hora d'obtenir les dades, l'atenció se centrarà a dissenyar el millor possible l'instrument de mesurament (les preguntes, en el cas d'un qüestionari tancat).

Les **dades secundàries** són recopilades i sistematitzades per altres institucions. No hi ha gaire flexibilitat a l'hora de "dissenyar" l'instrument de mesurament, sinó que s'ha d'adaptar a les dades disponibles, i només hi ha cert marge per a transformar les dades de manera que siguin tan útils com sigui possible.

La distinció entre els dos tipus de dades no fa referència a la seva naturalesa, sinó a la manera en què es produeixen. Allò que en un cas és una dada primària perquè som els qui sistematitzem la informació, per exemple, sobre el grau d'assistència als cursos oferts per un centre cultural, esdevé una dada secundària si és utilitzada posteriorment per una altra institució o autor.

Quan generem les nostres pròpies dades, tenim més marge per a obtenir la informació en el format que ens és més útil, però també és un procés costós des de la perspectiva del temps i els recursos que són necessaris. Quan fem dades ja elaborades, tenim un marge més petit de maniobra per a transformar aquestes dades i disposar exactament de la informació que necessitem (perquè aquesta no sigui de l'interès de la institució que els va demanar o perquè les dades no estiguin disponibles amb l'agregació que volem).

Les principals fonts de dades secundàries són els documents i informes que produeixen les institucions, organitzacions i administracions públiques en diversos formats: anuals, informes, estadístics. Els sondejos que fan instituts d'opinió, en el disseny dels quals no hem intervingut directament, també es classifiquen com a informació de caràcter secundari.

Pel que fa a la generació de dades primàries, cal ressaltar les següents tècniques d'obtenció d'aquestes:

- Observació directa.
- Entrevistes en profunditat.
- Grups de discussió.
- Enquestes i qüestionaris.

L'**observació directa** consisteix a observar de manera guiada i estructurada una sèrie d'aspectes d'una determinada realitat. Cal que sigui sistemàtica, de manera que se sàpiga amb antelació exactament quins aspectes es volen tenir en compte. Una observació es basa en anotacions, cosa que s'anomena un *diari de camp*. Com més pensada i estructurada sigui l'activitat que s'ha d'observar, més fàcil serà posteriorment la sistematització i tractament d'aquesta informació.

Imaginem que s'aprova un pla de reforma de l'Administració local i es vol analitzar en quina mesura els canvis realitzats es porten a la pràctica. Es decideix d'optar per l'observació, de manera que els avaluadors acudeixen al lloc de treball, amb un pla detallat de l'observació d'acord amb els objectius plantejats a la reforma. La seva missió durant l'observació serà demanar dades relatives a aquests objectius.

El risc més rellevant que planteja l'observació, sobretot quan no es tracta d'informació sobre fets concrets (com ara el nombre d'assistents a una reunió o el nombre de reunions d'una unitat administrativa en un període concret de temps), és que s'introdueixen moltes valoracions i aquest component subjectiu redueix la fiabilitat d'aquest tipus de tècnica. D'altra banda, de vegades, la mera presència de l'observador modifica la conducta dels observats, sense que sigui fàcil de preveure cap a quina direcció i amb quina intensitat s'està alterant la conducta. L'observació perd així part de la seva raó de ser.

En les **entrevistes en profunditat**, mitjançant una conversa enfocada científicament s'intenten desgranar les claus que permeten d'obtenir informació sobre un fenomen o tema del nostre interès. Es tracta d'identificar i analitzar processos i configuracions socials gràcies al relat personalitzat que fa un individu que explica la seva experiència particular en un terreny concret. No interessa tant el relat en si com els aspectes d'aquest que descriuen i descobreixen situacions i contextos socials, en aquest cas relatius al disseny i implementació de polítiques i programes d'actuació pública.

Hi ha diversos formats d'entrevistes en profunditat, depenent del seu grau d'estructuració i d'ajust a un guió. En principi, com més estructurada sigui l'entrevista, més fàcil serà sistematitzar i tractar la informació de moltes entrevistes. Alhora, de vegades convé "sortir-se del guió" per a obtenir informació més rica que permeti completar les nostres dades sobre una política.

El principal avantatge de l'entrevista en profunditat és la riquesa en les dades que s'obtenen, i també la seva complementarietat amb altres tècniques d'obtenció de dades. És una tècnica especialment emprada en l'anàlisi de les polítiques públiques i en el camp de l'avaluació, ja que permet d'abordar aquesta tasca des de la perspectiva dels diversos actors que intervenen en la formulació i desenvolupament d'una política. Un dels desavantatges d'aquest tipus de tècnica és que requereix una inversió notable de temps per a aconseguir la informació, és a dir, per a entrevistar els actors rellevants en el desenvolupament d'una política. D'altra banda, la informació obtinguda resulta més difícil de sistematitzar que l'obtinguda per formats més estandarditzats com ara qüestionaris amb preguntes tancades.

Una altra tècnica que permet d'obtenir informació qualitativa sobre diversos aspectes de les polítiques, com els objectius que es pretenen assolir o el grau de compliment d'aquests, és el **grup de discussió**. L'objectiu d'un grup de discussió

és estudiar les representacions socials que sorgeixen a partir de la confrontació discursiva dels seus membres. Es basa en el supòsit que els continguts del discurs dels components del grup reflecteixen els elements que constitueixen la realitat social. En definitiva, el valor d'aquesta tècnica s'estableix sobre el supòsit que el grup escenifica i reproduceix el que succeeix en el món real.

Hi ha una sèrie de qüestions que s'ha de tenir en compte a l'hora d'emprar aquesta tècnica:

- Determinar el nombre de participants, que no pot ser molt elevat per a facilitar la participació dels seus integrants (5-10 persones).
- Criteris de selecció dels components, de manera que es triïn persones que presentin determinats perfils que els facin representatius de relacions socials sobre les quals vulguem indagar.
- Preparació per part del moderador de l'estructura del debat (temes a abordar, seqüència, etc.).
- Selecció de l'espai físic on tindrà lloc la sessió del grup, que és preferible que sigui un espai "neutre", sense una significació específica per als membres del grup.

El grup es reuneix durant un temps a convenir, durant el qual s'estableix un debat conduït pel moderador, que l'obre. El moderador intervé només per suggerir temes i conduir la discussió, però no mostra opinions. Posteriorment apareix la fase d'anàlisi, que és la més complexa i sobre la qual resulta complicat d'establir unes pautes. En l'anàlisi es tracta de sintetitzar els diversos discursos, demandes, opinions que han anat apareixent al llarg de la discussió.

L'**enquesta per qüestionari** és una de les tècniques d'obtenció de dades més utilitzades en investigació social, a causa del bon equilibri que aconsegueix entre la informació obtinguda i els recursos utilitzats per a aconseguir-la. Les enquestes es poden fer:

- A una mostra representativa de la població que ens interessa estudiar.
- A l'univers de la població que ens interessa: usuaris d'un hospital, d'un centre d'atenció a gent gran, d'un centre cultural, etc.

Els passos a seguir per a fer una enquesta es poden resumir en els següents:

- **Determinació de la mostra** (en cas que sigui necessari i no s'entrevisti tota la població).

- **Disseny del qüestionari.** S'han de tenir clars els aspectes/dimensions de la població que cal analitzar sobre els quals es vol obtenir informació. Com més atenció es presti en la tasca d'elaborar un qüestionari, més fàcil resultarà l'anàlisi posterior de la informació i més útil serà la informació recollida.

Algunes pautes que cal seguir podrien ser les següents:

- **Limitar el nombre de preguntes al màxim.** Els qüestionaris excessivament llargs fatiguen l'enquestat, que, de vegades, rebutja col·laborar i emplenar el qüestionari per aquesta raó.
- **És preferible que la major part de les preguntes siguin tancades,** ja que la seva anàlisi és més fàcil. És més senzill codificar una resposta entre una sèrie de possibilitats prefixades i només recórrer a la categoria "d'altres" per a casos realment excepcionals. Sempre es pot incloure alguna pregunta oberta, però d'una manera complementària, per a obtenir informació sobre aspectes poc coneguts per a qui fa l'enquesta (per exemple, "assenyaleu alguna carència del servei d'atenció sanitària que no s'hagi esmentat en el qüestionari").
- **Les preguntes han de ser senzilles i estar redactades de manera que resulti fàcil entendre-les i contestar-les.** S'ha de fugir dels enunciats equívocs, de preguntar per dues coses alhora, o de formulacions confuses en l'ús de la negació i l'afirmació.
- Si és possible, cal **evitar preguntar sobre aspectes personals o íntims**, atès el rebuig que la inclusió d'aquest tipus de preguntes pot provocar en l'enquestat.
- Cal **formular les preguntes de manera "neutral"**, sense prejutjar o induir a produir una resposta concreta.
- En la mesura del possible, cal **dissenyar preguntes amb un format similar**, de manera que es faciliti l'emplenament del conjunt del qüestionari.
- Si els qüestionaris es repeteixen al llarg del temps, cal **mantenir les mateixes preguntes i la mateixa redacció**, la qual cosa afavoreix la comparabilitat dels resultats.
- **Aplicació del qüestionari als enquestats** (pot ser personalment, per via postal o per telèfon; cada una d'aquestes opcions té costos diferents i també té implicacions diferents respecte a les taxes de resposta).
- **Enregistrament de les dades** obtingudes en un programa d'explotació de dades estadístiques.
- **Anàlisi i interpretació de les dades.**

En resum, hi ha diverses tècniques d'obtenció de dades. Com a principi general, cal insistir en el valor afegit que significa disposar de diferent tipus d'informació a l'hora d'avaluar els resultats d'un programa. Una vegada disposem de les dades relatives als indicadors triats per a fer l'avaluació, la fase següent consisteix a analitzar tota la informació recaptada.

d) L'anàlisi de les dades obtingudes per a fer l'avaluació dels resultats i de l'impacte

Podem tenir en compte dos tipus de finalitat en l'anàlisi de les dades recaptades en un procés d'avaluació sobre els resultats i impactes d'un programa:

1) La primera d'aquestes finalitats és de caràcter **descriptiu**. S'identifiquen els objectius que es plantejava una política, es dissenyen uns indicadors del grau de compliment d'aquests objectius, s'obtenen dades per a aquests indicadors i es fa una anàlisi sobre la informació que proporcionen aquests indicadors respecte a la consecució d'objectius.

2) Una altra finalitat, més ambiciosa, és la d'**explicar** per què aquests han estat els resultats i impacte d'una política i no uns altres, i també determinar el grau en què les mesures i actuacions contingudes en una política han contribuït a provocar un canvi en l'estat de coses, davant d'altres factors que poden haver influït en la mateixa direcció. Si s'observa una disminució de la incidència d'embarassos entre adolescents, com podem saber en quin mesura aquest canvi es deu a una política que tenia aquest objectiu o es deu a altres factors?

En definitiva, es tracta d'analitzar la vinculació entre objectius i resultats, i entre aquests i els impactes. La principal dificultat rau a fer un disseny de l'avaluació que permeti d'identificar els efectes del programa o política en la modificació d'un o diversos aspectes d'una societat o grup determinat, amb la màxima certesa que els canvis observats en aquests aspectes es deuen a l'aplicació del programa/política i no a altres factors aliens a aquest. Es pretén:

1) Assolir la màxima certesa possible que els efectes de la política/programa són realment resultats d'aquestes i no d'altres factors.

2) Identificar les condicions que han donat lloc a aquests resultats amb la idea de poder traslladar aquestes conclusions a altres contextos semblants.

Són qüestions complicades, ja que impliquen trobar causalitat entre l'aplicació d'un programa i l'obtenció d'uns resultats. Per a poder estar raonablement segurs que una disminució en el nombre d'embarassos no desitjats entre adolescents es deu a una campanya de conscienciació sobre els mètodes anticonceptius entre aquesta població, caldrà "controlar" que la disminució es deu a la campanya i no a d'altres factors.

El tipus de disseny idoni per a assolir aquesta seguretat en els efectes d'una política és el disseny experimental, però no sempre és fàcil d'aplicar en els processos d'avaluació.

Exemple

En un experiment sobre els efectes d'un detergent es trien dos conjunts de peces de roba del mateix teixit que es renten a la mateixa temperatura, amb el mateix tipus d'aigua. Un d'aquests grups es renta amb un nou tipus de detergent (grup experimental), mentre que l'altre es renta amb un detergent tradicional (grup de control), de manera que es pugui comprovar l'efectivitat del nou detergent. El que s'està fent, en definitiva, és mantenir "controlats", "neutralitzar" l'efecte de variables que influeixen en l'efectivitat del detergent, de manera que es pugui estar raonablement segur que les variacions en la neteja de les peces són degudes al nou tipus de detergent usat i no a altres factors com ara la temperatura o la duresa de l'aigua o el teixit de les peces.

Aplicant la lògica de l'exemple a l'avaluació d'una política o programa d'actuació, s'hauria de tenir un grup experimental al qual s'aplica una política determinada, i un grup de control, que no gaudeix d'aquestes mesures. Seguint amb l'exemple d'abans respecte als embarassos en edat adolescent, el grup experimental de dones adolescents seria aquell que seguiria una campanya de conscienciació i formació en la utilització de mètodes anticonceptius, mentre que el grup de control, de característiques tan semblants com sigui possible al grup experimental, no seguiria aquesta formació. Si efectivament s'han triat dos grups molt similars, en totes les variables que poden afectar la propensió a quedar-se embarassada, o tenir comportaments de risc, les diferències de comportament i actitud entre els dos grups d'adolescents es podrien atribuir al fet que un dels grups hagi estat exposat a una campanya de formació i l'altre, no.

El problema d'aquest tipus de disseny d'avaluació rau en el fet que moltes vegades resulta molt complicat, si no impossible, fer aquest tipus d'experiments. Hi ha tota una sèrie de dissenys d'investigació i tècniques d'anàlisi que intenten reproduir la lògica del mètode experimental quan aquest no es pot aplicar, però no les podem repassar totes aquí. Per exemple, l'anàlisi de sèries temporals, que consisteix a comparar les dades d'una població abans, durant i després de la realització d'un pla, programa o política. Les diferències entre aquests moments en el temps s'atribuiran als continguts de la política aplicada, encara que també en aquest cas s'haurà de controlar la influència d'altres factors aliens al programa que es poden haver modificat al llarg del temps i, per tant, poden haver tingut un impacte en les dades analitzades.

Quan es disposa de dades quantitatives, les tècniques d'anàlisi estadística multivariada són útils per a introduir controls, amb la idea de neutralitzar l'efecte d'algunes variables i així poder-se centrar en l'anàlisi del pes explicatiu de l'aplicació d'un programa o política en una transformació de l'estat de coses. En tot cas, el que s'ha de remarcar és que, mitjançant diversos dissenys d'avaluació, el que s'intenta és sempre semblant: identificar la mesura en què una

Lectura complementària

D.T. Campbell i J.C. Stanley (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Chicago: Rand McNally. Van ser els principals impulsors dels dissenys experimentals i quasiexperimentals en l'avaluació de les polítiques.

política i les actuacions concretes contingudes en aquesta són les responsables d'un canvi en l'estat de coses, davant d'altres factors.

2) Avaluació de la implementació (formativa)

Com s'ha dit abans, l'avaluació de la implementació es refereix a dos aspectes:

a) La cobertura d'un programa, és a dir, fins a quin punt arriba a la població objecte d'aquest programa, i també la investigació sobre els possibles biaixos. Per exemple, una campanya per a fomentar l'ús dels serveis culturals entre els més grans que es faci sobre suport escrit podrà esbiaixar la cobertura en llocs on hi hagi un índex elevat d'analfabetisme funcional. Per a mesurar el grau de cobertura, es tindrà en compte el nombre absolut de persones afectades per una intervenció, però també el percentatge que aquest nombre absolut representa respecte a la població destinatària, de manera que aquesta xifra es pugui comparar al llarg del temps i entre diverses unitats territorials (no veure's així afectada per les fluctuacions en el volum de la població destinatària).

b) El monitoratge i seguiment de la implementació d'un programa o una política. Es tracta d'identificar els actors, unitats governamentals i/o administratives i organitzacions encarregades de la posada en marxa d'una política, i recopilar informació sobre la manera en què duen a terme les mesures contingudes en aquesta. De la mateixa manera que s'explicava abans per a l'avaluació d'objectius resultats (sumativa), resulta necessari d'identificar quins són aquests aspectes de la implementació que interessa conèixer i identificar indicadors per a observar, mesurar i, en definitiva, caracteritzar aquest procés.

En l'exemple anterior sobre la política per a reduir el nombre d'embarassos no desitjats entre adolescents, una avaluació de la implementació comportaria analitzar les activitats dutes a terme pels diversos actors implicats en el procés (administracions en diferents nivells de govern, associacions i organitzacions no governamentals, instituts d'ensenyament secundari), els recursos humans i financers destinats a cada activitat, i també l'ajust d'aquestes al calendari previst.

4. Avaluació, objectivitat i política

Les diverses propostes d'avaluació sobre els resultats i impactes d'una política des d'una perspectiva científica han estat objecte de crítiques, des de posicions que consideren que aquesta objectivitat és impossible d'aconseguir. Des d'aquestes posicions crítiques s'ha plantejat la necessitat de reconèixer obertament la pluralitat de criteris possibles a l'hora d'avaluar una política o programa, i la naturalesa política del procés d'avaluació. Com a resultat d'aquestes crítiques va sorgir la proposta de fer una avaluació pluralista. Aquesta proposta desenvolupa aspectes ja plantejats en l'"avaluació lliure d'objectius" proposada per Michael Scriven, que ja s'ha esmentat en el segon apartat d'aquest mòdul.

L'avaluació pluralista "rebutja la idea d'avaluació imparcial i objectiva dels resultats d'un programa, per centrar-se en la importància dels valors i de les opinions de la pluralitat d'actors que tenen a veure amb un programa"* . D'acord amb el model pluralista, els diversos actors que intervenen en un programa o política tenen visions diferents dels criteris d'avaluació que s'han d'adoptar, per la qual cosa resulta complicat assolir indicadors objectius que satisfacin aquests diversos punts de vista. El més important, des de la perspectiva dels partidaris de l'avaluació pluralista, és fomentar la participació dels diferents actors en el procés d'avaluació, i facilitar el diàleg entre aquestes perspectives diferents.

Com assenyala Subirats (1995), resulta difícil mantenir una separació estricta entre les avaluacions i la política, i evitar que aquesta les contami. La raó rau en el fet que el procés d'avaluació forma part del clima polític en el qual es prenen decisions, de manera que els criteris d'avaluació són així mateix criteris polítics. El mateix procés d'avaluació pot ser utilitzat amb finalitats polítiques**. Mitjançant l'avaluació pluralista no s'eliminen aquests aspectes, però es tenen en compte en el procés d'avaluació en la mesura que ja no n'hi ha prou de respectar una sèrie de pautes metodològiques per a fer una avaluació correcta. L'enfocament pluralista pretén que l'avaluació de la política no emfasitzi únicament la mesura en què s'assoleixen els objectius interns definits en una política determinada, sinó que aquest procés inclogui la discussió sobre els seus valors bàsics, el procés analític i les conclusions d'aquest, fent participar els principals actors (i receptors) de la política en el procés d'avaluació***.

D'aquesta manera, en el model pluralista, l'avaluació no la fan de manera exclusiva els tècnics que estan a càrrec del desenvolupament d'una política, sinó que hi participen també altres actors. L'avaluador en aquest tipus de model "deixa de ser el jutge objectiu i imparcial que li atorgava la seva competència tècnica, per passar a adoptar la posició de negociador que valora les necessitats

* Ballart (1992, pàg. 154-155).

** Subirats (1995, pàg. 9).

*** Subirats (1995, pàg. 11).

d'informació, aclareix les qüestions, explica les seves possibles conseqüències i intenta assolir un acord sobre criteris i prioritats”*.

* Ballart (1992, pàg. 155).

Les aportacions del model pluralista es poden aplicar tant a l'avaluació del procés de disseny i implementació d'una política, com a l'avaluació dels seus resultats, que necessàriament hauran de tenir en compte la pluralitat de valors i d'objectius de qualsevol programa o política.

El model pluralista d'avaluació també ha estat objecte de crítiques, sobretot quan s'ha desmarcat de manera més clara dels preceptes de l'avaluació basada en la imparcialitat i rigor científic. Com en altres àmbits de la investigació acadèmica i aplicada, la posició més moderada referent a aquestes crítiques és la que no advoca per canvis radicals sinó per un diàleg i complementarietat entre els diversos enfocaments. D'acord amb aquesta idea, la perspectiva científica de l'avaluació es beneficia de les aportacions de la perspectiva pluralista, mentre que aquesta última no ha de deixar completament de banda qüestions metodològiques i de procediment desenvolupades per la perspectiva científica.

Resum

Aquest mòdul presenta un instrument analític: l'avaluació de les polítiques. El mòdul presenta, en primer lloc, definicions sobre l'avaluació de polítiques i sobre la finalitat de les avaluacions. Tot seguit, el mòdul passa a considerar i a caracteritzar els diversos tipus d'avaluacions que s'han assenyalat en els àmbits especialitzats en el tema. D'aquests tipus se'n destaquen dos: l'avaluació tradicional per objectius (sumativa) i l'avaluació de processos (formativa). La metodologia que cal seguir per a dissenyar i dur a terme aquestes dues formes d'avaluació és objecte d'estudi en el mòdul. Així, doncs, el mòdul presenta i especifica els passos que cal seguir per a elaborar un procés d'avaluació, com ara l'especificació dels objectius, l'elaboració d'indicadors o el tipus d'informació que cal consultar i els problemes que se'n poden derivar. El mòdul acaba referint-se a la relació entre processos d'avaluació i política.

Exercicis d'avaluació

1. Què entenem per una *avaluació de polítiques*? Definiu el concepte a partir de la seva finalitat.
2. Quines diferències es poden distingir entre l'avaluació sumativa i l'avaluació formativa?
3. Quins altres tipus d'avaluació podem distingir?
4. Quins problemes sorgeixen quan es planteja de dur a terme una avaluació tradicional per objectius?
5. Què es un indicador? Penseu indicadors que puguin servir per a avaluar fins a quin punt un programa municipal destinat a la recollida selectiva d'escombraries pot canviar els comportaments mediambientals dels ciutadans en general.
6. A quin tipus de fonts d'informació hem d'acudir quan fem una avaluació tradicional?
7. Quina és la finalitat d'una avaluació formativa?
8. Argumenteu la relació que hi ha entre avaluació pluralista i política.

Bibliografia

- Anderson, J.E.** (2000). *Public policy-making*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Ballart, X.** (1992). *¿Cómo evaluar programas y servicios públicos?* Madrid: MAP.
- Campbell, D.T.; Stanley J.C.** (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Chicago: Rand McNally.
- Cohen, E.; Franco, R.** (1992). *Evaluación de proyectos sociales*. Madrid: Siglo XXI.
- Dye, T.R.** (1972). *Understanding public policy*. Nova Jersey: Prentice Hall.
- García Ferrando, M.; Ibáñez, J. Alvira, F.** (2000). *El análisis de la realidad social. Métodos y técnicas de investigación* (3a. ed.). Madrid: Alianza.
- Herman, J.L.; Lyons Morris, L.; Taylor Fitz-Gibbon, C.** (1987). *Evaluator's Handbook*. Londres: Sage.
- Palacios Gómez, J.L.** (1999). *Técnicas de investigación social para servicios socioculturales*. Granada: CEMCI.
- Parsons, W.** (1995). *Public policy. An introduction to the theory and practice of policy analysis*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Rossi, P.H.; Freeman, H.E.** (1985). *Evaluation: a systematic approach*. Beverly Hills: Sage.
- Scheirer, M.A.** (1994). "Designing and using process evaluation". A. J.S. Wholey; H.P. Hatry; K.E. Newcomer (ed.). *Handbook of practical program evaluation*. San Francisco: Jossey-Bass Publications.
- Scriven, M.** (1973). "Goal-free evaluation". A: E.R. House (ed.). *School evaluation: the politics and process* (pàg. 319-328). Berkeley: McCutchan.
- Subirats, J.** (1995). "Los instrumentos de las políticas, el debate público y el proceso de evaluación". *Gestión y política pública* (vol. IV, núm. 1, pàg. 5-23).
- Weiss, C.H.** (1972). *Evaluation research*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

